

Bőr-kollázsok – Papír-kollázsok

Katona Szabó Erzsébet textilművész kiállítása a Cella Septichora tereiben

■ Pécs városának hét éve legjelentősebb nemzetközi vonzereje az UNESCO által az emberiség kulturális örökségének elismert 1600 éves festett sírkamrák él-

Fotó: Hegedűs Gábor

Fotó: Tóth László

Katona Szabó Erzsébet Bőr-kollázsok – Papír-kollázsok című kiállítása (részlet) / Leather Collages—Paper Collages. Erzsébet Katona Szabó's exhibition (detail) Cella Septichora Látogatóközpont, Pécs, 2013 / Cella Septichora Visitor Centre, Pécs, 2013

ményszerű befogadást kínáló Cella Septichora Látogatóközpont. Sopianae ókeresztény temetőjének páratlan sajátossága, hogy itt nagyszámú kisméretű családi sírkamra és nagyobb közösségi sírbolt maradt fenn, ami sejteti, hogy talán mártírok gyűjtőhelye is lehetett.

A temetői építmények egy része festett, belső terük bibliai jelenetekkel és ókeresztény szimbólumokkal díszített. A Péter-Pál nevet viselő sírkamra mennyezetén látható a 4. századi ókeresztény falfestészet nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő példája, amelyen

Katona Szabó Erzsébet: 60. szonett (Mint a kavicsos part felé a hullám) / Erzsébet Katona Szabó: Sonnet 60 (Like as the waves make towards the pebbled shore) [2010] papír-kollázs; diópác, tus, egyéni technika / paper collage; walnut mordant, India ink, individual technique [55x45 cm]

bibliai jelenetek mellett a paradicsomot jelképező gazdag növényi (szőlő) és állati (páva) ornamentika között, négy fiatal medalionokba foglalt arcképei szerepelnek. Maga az utoljára feltárt és konzervált hétkaréjos késő római kápolna a Cella Septichora. Alaprajza az egész Duna-vidéken egyedülálló. Az egykori római

járószintre ereszkedő falai négy-hat méter mélységben, néhol két méter magasan is megmaradtak. Sejtelmesen tündöklik a mai járószintbe helyezett üvegplafonról áradó fényben, innen indulva járható be a több szinten feltárt temető-együttes.

A kereszténység születését dokumentáló kétszintes

Fotó: Neumann Ildikó

Katona Szabó Erzsébet:
Táj-sziget-tenger /
Erzsébet Katona Szabó:
Landscape, Island, Sea
[2003] bőrkollázs;
sertésvelúr; egyéni
technika / leather
collage; pig velour;
individual technique
[51x53 cm]

sírépítmények föld alatti része a kripta, ahova az elhunytakat mint ereklyéket téglasírokba, vagy ritkábban szarkofágokba helyezték, e fölé emlékkápolnát

**Katona Szabó Erzsébet: 75. szonett (Az vagy nekem, mi testnek a kenyér) /
Erzsébet Katona Szabó: Sonnet 75 (So are you to my thoughts as food to life)**

[2009] papírkollázs; diópác, tus, egyéni technika /
paper collage; walnut mordant, India ink, individual technique [40x35 cm]

Fotó: Katona Szabó Erzsébet

(memoria, mausoleum) emeltek. E megszentelt temetkezési helyek biztosították az átmeneti rituális szertartások szakralitását. A vallások lényege a szellemi lényekbe vetett hit, megnyilvánulása pedig az élményszerű találkozás a szenttel és a szenttől meghatározott ember válasz-cselekménye. A vallások alapja az a paradoxon, hogy a szent a legmindennapibb dolgokban nyilatkozik meg, amelyek így egy időben két minőséget képviselnek.¹ A ráismerés, a történetiség és a jelhagyás fenomenológiai kritériumai mellett a szent, a transzcendens és a szimbolikus együtteseként jön létre, annak módjaként, ahogyan az ember a természetfölöttit kezeli.² A vallás jelképei a szakrális dimenzióban rögzítettek és meghatározott módon válnak értelmezhetővé. Ahogyan a vallás szerepe a mai késő modern ember életében átalakul, megnő az ezotéria, a misztikus megtapasztalás jelentősége. Az egyén a szentet az átélés, az élmény útján tapasztalja meg, a hozzáférés pedig kulturálisan-művészileg közvetítve történik. A spiritualitás jelenkori variációi megkívánják a transzcendenciával való személyes találkozást, olyan élményforrásokat, amelyek modern társadalmi gyakorlatokhoz is kötődnek, mint amilyen a turizmus, egyszersmind kielégítik a személyes lelki felemelkedés szükségletét.³

Bachman Zoltán professzor világhíres architektúrája ennek a másik, időben és lelki dimenziókban is távoli világnak a szíven ütőn élményszerű megtapasztalását tudja inspirálni, legjobban Hádész belső terein jelenvalóvá tétele, a felhasznált anyagok átszellemitése, az üvegfödém fénymisztikája és a látogatói bejárás éteri lebegésének esztétikai effektusai által.

**A (HATVANADIK) SZÜLETÉS (NAP) MISZTÉRIUMA
A PÉCSI VILÁGÖRÖKSÉG SZÍNHELYÉN**

Katona Szabó Erzsébet ebbe a kultikus térbe, a bevezető folyosó szikár betonfalára és a kápolna 1600 éves, földdel tapasztott karéjai köré álmotda papír- és bőrkollázsainak különös együttesét, mely autonóm installációs kompozíciót hitelesíti a „hely szelleme”, viszonzásul új, mai művészi érzékenységgel, a puha és törekeny anyagok, szubtilis gondolatok, érzések és a költészet varázslatával gazdagítva amant. Teszi mindent egyetlen egyházi utalás nélkül, sőt az emberlét

már-már szemérmetlen mélységeiből felemelkedő áldozatos vagy kegyelemittas lélek képeivel.

Húsz éve foglalkoztatja a bőrtechnika és a falikép összeegyeztetése. Az eltérő méretű darabbőrökből készült, áttört alkotások dinamizmusát a különböző nagyságú és sűrűségű lyukasztások hálórendszere teremti meg. A festőiség szemérmesen bujkál a textiles mesterség leple alatt. Kétrétegű bőrcsendéleteinek az enkausztikához hasonlóan intenzív, elementáris fényerejét a rá helyezett perforált bőrréteg tompítja. De posztamensre állított duplán-interferálóan transzparens síkplasztikái, a geometrikus és biomorf mintákat szembesítő puha bőrdobozok, a szobrászat nyelvéen szólnak. A művészi világképnek a vállalkozáson belüli autonómiája szuverén értéké válik ezekben az egyéni technikával varrott-vágott művekben. A kompozíciós feszültség abból keletkezik, ahogyan a sertésvelőrbőr természetes, tapintásra ingerlő, provokatív megjelenése, a rejtőzésből fel-felbukkanó térillúzió, vagyis az állati eredetű anyag vaskos naturalizmusa, és az átlépés, kilépés transzcendenciája egymásnak feszül. A másik világba lépés hol rafinált trompe l'oeil-jel, hol a mozaikszerű vágásminták racionális szerkesztésével levélerezetre, lombok árnyjátékára, orga-

**Katona Szabó Erzsébet:
Rétegek a Léthe folyó
medréből I. (részlet) /
Erzsébet Katona Szabó:
Layers from the
Watercourse of River
Lethe, I (detail)**

[2003] bőrkollázs;
sertésvelő, egyéni
technika, a teljes
méret: 45x45 cm /
leather collage;
pig velour; individual
technique, full size:
45x45 cm

**Katona Szabó Erzsébet:
A kert, a tó, a tenger
és a szél szüntelen... /
Erzsébet Katona Szabó:
The Garden,
the Lake, the Sea
and the Wind...**

[2005] bőrkollázs;
sertésvelő, egyéni
technika / leather
collage; pig velour;
individual technique
[285x100 cm]

Katona Szabó Erzsébet:
Sűrűség, üresség
(részlet) /
Erzsébet Katona Szabó:
Density, Emptiness
(detail)

Fotó: Tóth László

nikus vagy geometrikus szabályra vezetve történik. Az áthatásokból néha még valamely archaikus stílusjegy is felsejlik. A mindenség harmóniai és a praktikum, rejtett, női mitológia párosul e meggyőzően, dekoratívan elegáns, kifinomult, ugyanakkor filozofikus alkotói magatartásban.

Rétegek, zárványok, áramlások a Léthe folyó medréből, vallomás bezártságról, az idő és a tér korlátairól, a művész személyes teljességéről, integritásáról. Bensőséges átszellemültség, az aprólékos munkából eredő monumentalitás alázata, vallomás a lélek titokzatos, elrendeltetett útjairól.⁴ Amikor nem perforál – mozaikfestményt fest a bőrrel. Nem perspektivikusan jeleníti meg öntörvényű tájait, hanem mintegy „szkenelve”, azaz mezőnként azonos nézőponttal, szemből leolvassa tapogatja le a témát.

A rend és az improvizáció, a tudatos alkotás és a megismerés spontaneitása mindig együtt jártak Katona Szabó Erzsébet korszakaiban. Az *Örvény* spirál

és racionális labirintus, megérkezés, nirvána. *A kert, a tó a tenger és a szél szüntelen...* újból a titokzatos, sűrű és üres valót firtatja. Az időtlenség szenvedélye, panteista világerzés oldja fel az időben létezés gondját. A másik dimenzió, a tér konkrét-fizikai és illuzionisztikus, virtuális létezése ugyancsak foglalkoztatja. A *Táj-sziget-tenger* hatalmas horizontokat kínál, ránk zuhanó, felhőkkel robogó égbolttal, amely néha ellenkező irányba fordulva csalja meg látásunkat. Virtuóz bőrkollázsainak megtévesztő konstrukciói, szemet becsapó térbe lépései a posztmodern manierizmus legszellemesebb vonulatát képviselik. Élő anyagból kemény vázakat épít. Fordított perspektívával kísérletezik, átadva magát a vizualitás, a geometria csapdáinak, tobzódik a paradoxonokban. Újabb titkok és varázslatok útján, a színek, árnyékok, vonalak középkori alkímiájával ösztönösen megérett-megtalált architektonikus konstrukcióival kilép egy pszeudotérbe. Egy másik, másképpen létező világba.

Fotó: Tóth László

**Katona Szabó Erzsébet: Sűrűség, üresség /
Erzsébet Katona Szabó: Density, Emptiness**

[2009] *bőrkollázs; sertésvelúr; egyéni technika; kiállítási
fotó: Cella Septichora Látogatóközpont, Pécs, 2013 /
leather collage; pig velour; individual technique,
exhibition photo: Cella Septichora Visitor Centre, Pécs,
2013 [100x80 cm]*

**PAPÍRKOLLÁZSOK ÉS KALLIGRÁFIÁK
WILLIAM SHAKESPEARE-SZONETTEKRE**

A ciklus alapjául az éveken át, kézzel préselt, gyűrt és festett papírokra tollal, tussal vagy páccal esetenként közel százszor leírt William Shakespeare-szonettso-
rok szolgáltak. Kompozícióba rendezésük később történt, így megőrződött bennük az impressziók fris-

sessége. A kiemelések, hangsúlyok a költői remek-
műben meglelt, személyesként átélt üzenetek rituális
játékai. Ezek a munkák korántsem illusztrációk, vagy
interpretációk, inkább meditációs objektumok. Lélek-
idézés, misztérium. A kereszténység egyik bölcsőjé-
nek színhelyén különös értelemdúsulás megy végbe.
Az írás – a testet öltött ige – maga is szent, a mediter-
rán vallások számára kultikus alaprend. A kimondás
misztériuma a létezésbe hozás, a leírás és az elolvasás
pedig az isteni kinyilatkoztatás nyelve. A kalligráfiá-
ban a betűk formájának jelentősége van. A templomi
feliratok otléte, varázslatos létezése fontosabb a meg-
értésüknél; végtelen/isteni értelmi bőséget feltételez.
A nyelv-fenomén, a szó tárgyiasága, intencionális

**Katona Szabó Erzsébet:
Örvény /
Erzsébet Katona Szabó:
Whirl**

[2011] *bőrkollázs;
sertésvelúr; egyéni
technika / leather
collage; pig velour;
individual technique
[120x115 cm]*

Fotó: Hegedűs Gábor

Katona Szabó Erzsébet:
43. szonett (Lecsukva
lát legjobban
a szemem) /
Erzsébet Katona Szabó:
Sonnet 43 (When most
I wink, then do mine
eyes best see)

[2002] papírkollázs;
 diópác, tus, egyéni
 technika / paper
 collage; walnut
 mordant, India ink,
 individual technique
 [40x45 cm]

Fotó: Katona Szabó Erzsébet

élménye és az írás testi-ontologikus jelenvalóságának problémája számtalanszor visszatér a posztmodern kultúrában. Mint ahogy a régészeti örökségek interpretációja, (re)konstrukciója adott esetben hitelesebb lehet, mint azok történeti autentikussága. Az élmény, a misztérium és a tudomány hatásmezsgyéjén járunk.

Mindez tudva-tudattalanul ott munkál Katona Szabó Erzsébet alkotásmódjában. A törvény megtapin-

tása/létrehozása, a szubsztancia szövetének felfejtése, leképezése, a láthatatlan láthatóvá/létezővé tétele – legyen az értelmi vagy érzelmi természetű – az ő egyik fontos küldetése kezdettől. Ennek szellemében szó, varr, hímez, vág és csipkéz, teremt új gödöllői alkotóközösséget, és művel kerteket.

A Shakespeare-rel folytatott párbeszéd során az írás jelen-léte ősi varázsjelek késői rokonaként önmagában

is mágikus erővel bír. Katona Szabó Erzsébet mély, érzékeny érzelmi rokonságra talált a négyszáz éves szonettekben, amelyek – titkokkal, rejtélyekkel, talányokkal övezve – egy lángész sorsán átszűrve, örök érvényűen beszélnek vágyról, gyötrelmről, szerelemről, szenvedélyről és mulandóságról. Esztétikai azonosulás (elragadtatás) útján – az írásnak, nyomtatásnak hála – a 16–17. századi szellemóriás egy 21. századi művész katarzis-ittas igyekezetére talált: a szakadatlan másolással belebújni, átlényegülni, eggyé válni azzal a régivel, alteregójával.⁵

A kalligráfiai szövetet selyempapírra gyűrve-torlasztva-kínozva tovább fokozta az eredeti angol szöveg, és magyar fordítása szenvedelmes, túlsorduló rejtőzködését, s egyben a magáét is, a taktilis felület esztétikumában adva feloldozást egyszerre önmagának és az egykor élt lelki társnak is. A természet, a matéria szeretete és az alkotás szerelme, az érzékek és érzelmek totalitása, a művész eleganciával és könnyedséggel viselt áldozatos életvitele, nem kevésbé a kézművesség tradíciója szépséget, értéket állít, Shakespeare-rel szólva „általad megtettesül, neked”.

HUSZ MÁRIA
esztéta

Jegyzetek

1. Mircea Eliade: *A szent és a profán*. Európa, Budapest, 1987.
2. Horányi Özséb: A kommunikációról. In: Béres I. – Horányi Ö. (szerk.): *Társadalmi kommunikáció*. Osiris, Budapest, 1999.
3. Husz Mária: *Hét fejezet a kulturális örökségturizmusról*. PTE FEEK, Pécs, 2007. 120.
4. *Katona Szabó Erzsébet*. Katalógus, tanulmányokkal. 2004. ISBN 963 430 821 X
5. *Katona Szabó Erzsébet*. Katalógus, Husz Mária tanulmányával. 2013. ISBN 978-963-08-6447-3

(*Katona Szabó Erzsébet Bőrkollázsok – Papírkollázsok* című kiállítás. *Cella Septichora Látogatóközpont*, Pécs, 2013. május 25–június 23.)

Katona Szabó Erzsébet: 8. szonett (Ki Zene vagy, mért bús a zene néked?) / Erzsébet Katona Szabó: Sonnet 8 (Music to hear, why hear'st thou music sadly?)

[2010] *papírkollázs; diópác, tus, egyéni technika / paper collage; walnut mordant, India ink, individual technique* [60x40 cm]

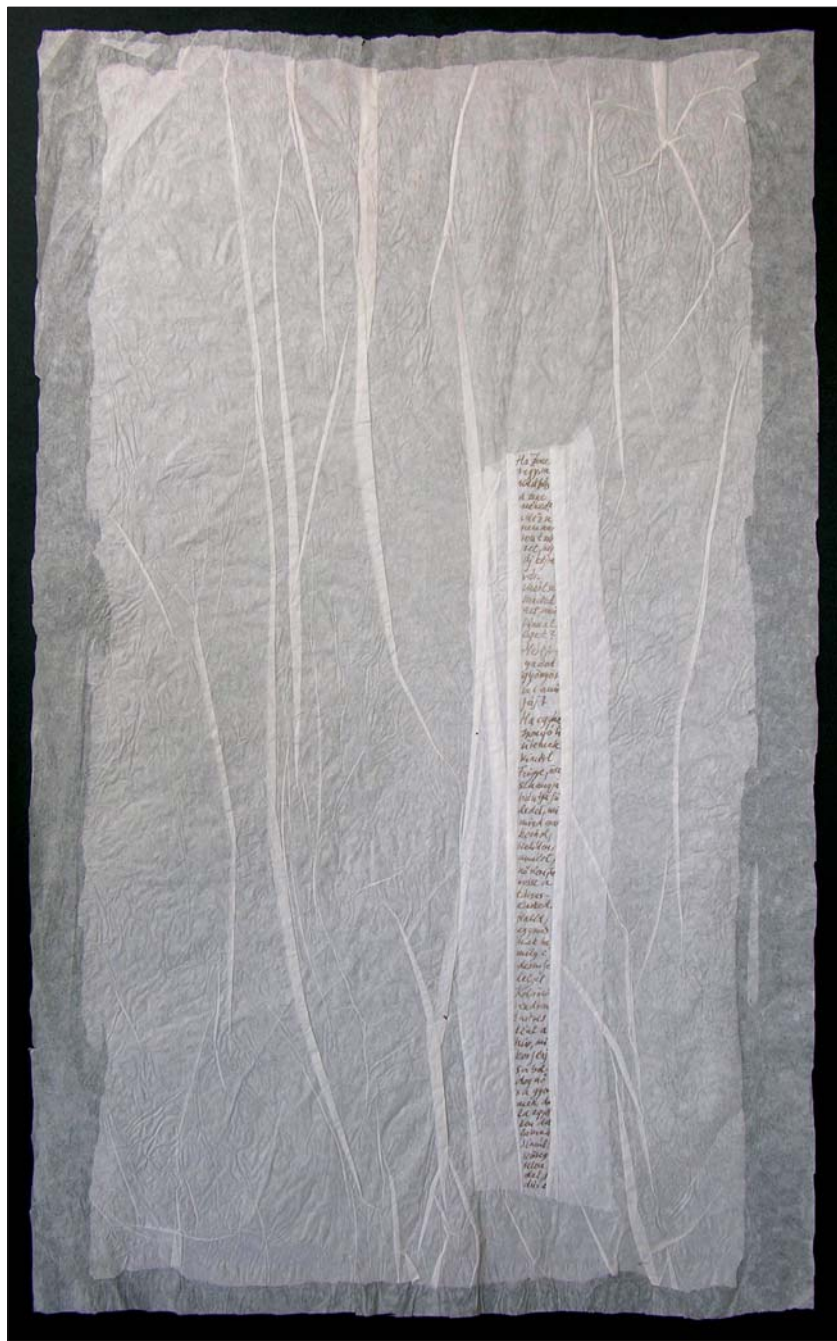

Foto: Katona Szabó Erzsébet